

Yeni Dünya Düzeninde Türk Anayasacılığının Sorunları^(*)

Prof. Dr. Cem EROĞUL^(**)

Giriş: YDD

YDD (Yeni Dünya Düzeni), 1980'li yılların başından başlayarak gelişmiş dünyada üstünlüğünü kurdu. Bu düzenin egemenleri, ulusüstü ortaklıklar (Çok Uluslu Şirketler) biçiminde örgütlenmiş olan sermaye bölükleri. Tarım, tecim (ticaret), ulaşım, işleyim (sanayi), iletişim, işgörüler (hizmetler) gibi çeşitli kazanç alanlarında etkinlik gösteren bu bölükler içinde, başat durumda olanı akçal (mali) sermaye.

Ulusal sınırların koruduğu gönenç devleti düzeninde artık tıkanığını, kazanç olanaklarının gitgide kısıldığını gören sermaye, YDD ile kendine yeni bir yol açtı. Küreselleşme denen bu yönelişin temel görüşü şöyle özetlenebilir: Çeşitli sermaye bölüklerinin kazançlarını ençoklaştırmanın biricik yolu, bütün dünyada malların, işgörülerin ve paranın hiçbir sınır ve sınırlayıcı kural tanımadan özgürce dolaşımını sağlamaktır. İşte sermayenin yeni cenneti, doğasıyla, varlıklarıyla, hammaddesiyle, malıyla, işgörüleriyle, emek gücüyle, ya da tüketicisiyle, şu ya da bu biçimde kazanç getirebilecek olan tüm dünyayı kapsayan (geri kalanını, dışlanmışları ise hiç umursamayan) başına buyruk bir pazardır.

Nasıl ki, siyasal düzen alanında tümcülük (totalitarizm) ancak yığın iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla olanaklı duruma gelebildiyse, YDD de ancak sınırsız iletişimin yordam bilgisinin (teknolojisinin) yaygınlaşmasıyla

^(*) Bu bildiri, Siyasal Bilgiler Fakültesi Kamu Yönetimi Bölümü'nce 11-12 Ekim 2001 günlerinde SBF'de düzenlenen "Küreselleşme ve Türkiye" başlıklı bilimsel toplantıda sunuldu.

^(**) A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi

olanaklı duruma geldi. Ancak elbette, bu yeni düzen, tıpkı bütün öncekiler gibi şu ya da bu yordamsal (teknik) yeniliğin değil, bu yeniliği kullanan özgül bir sınıfsal yapının ürünüdür.

Bu yeni sınıfsal konumlama, toplumsal etkinliğin (faaliyetin) her alanında kendi damgasını vurduğu gibi, toplumsal kurum ve örgütleri de kendi gereksinimleri doğrultusunda yeniden biçimlendiriyor. Her köklü düzen değişimde olduğu gibi, YDD de, kendini örneğin geçimsel yönelti (iktisadi siyaset) gibi tek bir alanla sınırlamaz. Yeni sınıfsal konumlanmayı kalıcı kılabilmek için, toplumu her yönüyle yeniden yoğurmaya, kendine göre biçimlendirip hem toptan hem de ayrıntılarıyla yönlendirmeye girişir. İşte böylece, gelişmiş dünyada başlayıp her yana gitgide yayılan çok bileşenli bir yeni düzen çıktı ortaya.

I. YDD'nin Bileşenleri

YDD'yi topluca kavramanın biricik yolu, çeşitli bileşenlerini hep birlikte göz önüne getirmek. YDD'yi olanaklı kılan özdeksel (maddi) temelin sınırsız iletişim olanağı olduğu az önce anımsatıldı. Buhar gücü ile işletkeler (makinelere) işleyim devrimi için ne ise, iletişim araçları ile bunların ana kaynağı olan bilişim yordam bilgisi de küreselleşme için odur. Bilgisayarlar ve bilgisayar temelli iletişim araçları olmasaydı küreselleşme düşünülemezdi. Onun içindir ki, YDD'nin en çok önem verdiği üretim alanları, başta iletişim olmak üzere bilişim yordam bilgisinin etkili olduğu alanlardır. Sermaye en çok bu alanların kamu iyeliği (mülkiyeti) ve kamu kaynaklı kurullar ağı dışına çıkarılmasını istemektedir. Serbestliğin, başboşluğun her zaman güçlülerin işine yaradığı çok iyi bilinen bir gerçektir. Nasıl ki İngiltere, artık yarışsız (rakipsiz) bir işleyim gücü durumuna geldiği 19. yüzyıl ortalarında, daha önce kendisinin de uyguladığı korumacılığı tu kaka edip serbest dolaşım bayraktarlığına soyunduysa, günümüzün egemenleri olan olağanüstü sermaye bölükleri, bu üstünlüğün özdeksel olanağını sağlayan bilişim alanında eksiksiz bir serbestliği savunmaktalar (Ancak elbette, bu serbestçilik, kendi tekellerinde olan yordam bilgisi gizlerini paylaşmaya dek uzanmamaktadır. O noktaya gelindiğinde, patent sıklıkla düzeni dahil, her türlü korumacılık geçerlik kazanmaktadır.).

Bu yordam bilgisel bileşen dışında, geçimsel, siyasal ve düşüncüsel (ideolojik) alanlarda YDD'yi oluşturan türlü kurumlaşmalar ve yöneltiller göze çarpmaktadır. Geçimsel alanda günümüzün başat örgütlenme biçimi ulusal üstü ortaklıklardır. Gelişmiş ülkelerdeki çeşitli borsalar, merkez ban-

kaları (ya da ABD’de olduğu gibi faiz oranlarını belirleyen bağımsız akçal kurumlar), UPF (Uluslararası Para Fonu-IMF), Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar, bu olağan üstü ortaklıkların gereksindikleri türde bir piyasa ortamının kurulup korunması için sürekli uğraşmaktadırlar. Geçimsel yönelti ağırlıklı bu kuruluşların yanı sıra BM, NATO, Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi gibi örgütlenmeler, YDD’nin gereksindiği siyasal ortamı sağlamak için aralıksız olarak çaba göstermektedirler. En gelişmiş devlet olan ABD’nin kendisi de, tıpkı bu arsulusal büyük örgütler gibi, YDD’yi her yönüyle berkitmek için uğraşıp durmaktadır.

Dünyayı yeniden yoğurmaya kalkışan her düzen için olduğu gibi YDD için de düşüncüsel alan yaşamsal önemdedir. Dolayısıyla, YDD’nin bileşenlerini gözden geçirirken, düşüncü (ideoloji) alanında da hak ettiği ağırlığı vermek gerekir. Bu alanın en güçlü silahı televizyondur. Başta haber üretimi üzere, televizyon yayıncılığının içerik ve araçları üzerinde tekel oluşturmak için en gelişmiş ülkeler ellerinden geleni yapmaktadırlar. Elbette, her alanda olduğu gibi ABD bu alanda da yarışsızdır. Televizyonun yanısıra basında, hem günlük gazeteler, hem de süreli yayınlar aracılığıyla, çok önemli bir koşullandırma işlevi görmektedir. Ne var ki, düşüncü alanı bu toplu iletişim araçlarıyla sınırlı değildir. Başta yükseköğretim kurumları olmak üzere, vakıflar, çeşitli düşünce odaklaşmaları (özellikle internet olanaklarını kullanarak), küreselleşme izlencesinin (programının) gereklerini dur durak bilmeden üretmekte, geliştirmekte ve yaymaktadırlar (Örneğin “özel güzeldir” diye savsözleştirebilecek (sloganlaştırabilecek) bir ilke, bu türden çabalar sonucunda neredeyse ortak bir aktöre-ahlâk-kuralı durumuna getirilebilmiştir.).

II. YDD’nin Etki Yolları ve Gücü

Her sınıfsal düzen gibi YDD de kendi içinde çelişkilidir. Dolayısıyla, “komplo kuramcılarının” sandıklarının aksine, bu tür düzenleri “dışa satmak” için tek özekten (merkezden) yönetilen genel saldırı tasarıları (planları) hiçbir zaman söz konusu olmaz. Sınıf üstünlüğü, artık fethedilmiş olan bir kalede yan gelip yatmaya benzemez. Üstünlüğün sürdürülmesi, fethin sürgit yenilenmesine bağlıdır. Düzenin çevreye yayılması da işte bu kendi içindeki sürekli savaşımın ürünüdür.

Üstelik, az önce belirtildiği gibi, düzen türdeş de değildir. Birbirinden değişik öğelerden oluşur. Her bileşenin doğası değişik olduğuna göre, etkileme yolu ve gücü de ister istemez değişik olacaktır.

Öte yandan, etkileme yollarının, içinde bulunan ortama göre nitelik ve nicelik değiştirilmeleri de düzeldir (normaldir). Örneğin Türkiye’de bugün (2001 yılında) UPF ile bir destekleme anlaşması içindedir. Yine Türkiye, AB üyeliğine başvurmuştur ve Avrupa ortak pazarının bir parçasıdır. Bu koşullardaki bir ülkenin, bu koşulları taşımayan bir ülkeye göre değişik tür ve güçte etkiye konu olacağı ortadadır.

Bir ülkeyi etkilemenin üç boyutu vardır: En hafifi ülke kararlarının yönlendirilmesidir. Daha ağırı, yöneticilerin kimliğinin belirlenmesidir. En ağırı ise, kurum ve kuralların değiştirilmesidir. Örneğin, belli bir alanda (diyelim telekomünikasyon alanında) özelleştirme kararı verdirilebilir. Yine örneğin, diyelim Dünya Bankası’nda görevli “güvenilir” bir yordamcının (teknisyenin) bakan olması sağlanabilir. Yine örneğin, yasa değiştirilip kamu işgörüleri alanında arsulusal tahkimin yolu açılabilir. Görüldüğü gibi, bu örneklerde etki, en hafiften en ağıra doğru tırmanmaktadır.

Etkinin gücü, belirlemenin etkin (aktif) ya da edilgin (pasif) oluşuna göre değişir. Etkin belirleme, belli bir özneyi belli bir yöne iten ya da çeken bir belirlemedir. Örneğin, UPF Başkanı Köhler’in Türkiye Başbakanı Ecevit’e mektup yazıp filanca koşulun yerine getirilmesini istemesi böyle bir belirleme türüdür. Edilgin belirleme ise, belli bir öznenin yalnızca belli yönlere doğru yolunun açık bırakılması, öteki seçeneklerin ise kapalı tutulmasıdır. Bu belirleme türünde özne şu ya da bu yöne itilmez. Ancak, nesnel olarak yönelebileceği seçenekler sınırlanır. Örneğin tüm ulusal geliri kadar bir iç ve dış borç altına girmiş olan, ellibeş yıldır Batı ile binbir ilmikli bir ilişki ağıyla sarmalanmış olan Türkiye’nin dış ve iç siyaset seçenekleri, bir Hindistan’inkinden çok daha değişik sınırlılıklarla karşı karşıyadır.

III. YDD’nin İstemleri

Daha önce de vurgulandığı gibi, YDD’nin özdeksel ön koşulu sınırsız iletişimdir. Dolayısıyla ilk istemi de, iletişim olanaklarının alabildiğine geliştirilmesi (bu doğrultuda ilk büyük adımı Özal atmıştır) ve kamu iyeliğinden çıkarılmasıdır (bu adım için uğraşmanın “onuru” da Ecevit’e düşmüştür.).

YDD yeni feodalizminin şövalyeleri ulusalüstü ortaklıklardır. YDD’nin istemlerini sıralamak için, gerçekte bu şövalyelerin gereksinimlerine, hırslarına ve düşlerine bakmak yeter. Bunlar, yatırım için, doğa-tarih-çevre kaygısı duymadan, en kısa yoldan en çok kazancı getirecek toprakları arar-

lar. Bunlar, yerleştikleri topraklardaki yeraltı ve yerüstü varlıklarını ucuza kapatmaya bakarlar. Bunlar, sendikal haklarla, toplu güvenlik kurallarıyla filan sıkıntıya girmeden insan çalıştırabilmek isterler. Bunlar, kendi dillerini anlayan, kendilerine gönül vermiş çalışanlar ararlar (Devlet bilim yurtları (üniversiteleri) sürünürken kamu olanakları kendilerine peşkeş çekilen kimi vakıf bilim yurtları bu “insan kaynakları”nı beslemek için çırpınıp dururlar.). Bunlar, paranın değerinin korunmasını; bunu serbestçe yurt dışına çıkarabilmeyi, uygun gördüklerinde de yurt dışından para getirebilmeyi isterler.

YDD'nin bu istemleri, “geçimsel ve siyasal istikrar içinde kuralsız piyasa düzeni” diye özetlenebilir. Başlıca görevi sermayenin alacaklarının aksatılmadan ödenmesini sağlamak olan UPF, tecimsel ve işleyimsel sermayenin önündeki tüm engelleri yıkmayı erek edinen Dünya Ticaret Örgütü gibi kuruluşlar, işte böyle bir düzeni gerçekleştirmeye çalışırlar.

Siyasal düzen açısından YDD'nin yeğlemi (tercihi), kendi istemlerine duyarlı olan “uyumlu” bir hükümet ve meclistir. Kimi zaman bu yeğlem, Özal'ın ABD tarafından Evren'e dayatılmasında görüldüğü gibi, doğrudan doğruya yürütmede kimin yer alacağını belirlenmesine dek uzanabilir. Ya da bugün UPF'nin yaptığı gibi, TBMM'yi, hangi yasaları, hangi önceliklerle, hangi doğrultularda çıkaracağına yönlendirme biçimini alabilir. Amaç hep aynıdır: Ulusalüstü sermayenin önünü açmak. Bunun için de, yürütmesiyle, yasamasıyla, yargısıyla, kamuoyuyla bütün ülkenin “gönüllü” işbirliğini sağlamak.

IV. YDD'nin Etkiledikleri

Nasıl ki YDD, belli bir ülkede, belli bir özekten yönetilen türdeş bir düzen değilse, bu düzenin yayıldığı ülkeler de türdeş değildir. Öyleyse burada çözümlenmesi gereken konu, ikisi de kendi içinde türdeş olmayan değişik iki düzen arasında belirleme düzeneğidir (mekanizmasıdır). Bu düzeneğin bir yanında, belli bir sınıfsal konumlanmanın yarattığı yapılar, bu yapıları devindiren insanlar, bu yapıların “çıktısı” olan kararlar ile tutum alışlar vardır. Sözü edilen bu çıktılar, yordamsal, geçimsel, siyasal, ekinsel (kültürel) alanda olabilir. Düzeneğin öteki yanında, aynı biçimde, yine belli bir sınıfsal konumlanmanın yarattığı yapılar, bu yapıların insan ögesi ve bu yapılardan kaynaklanan kararlar ile tutum alışlar görülür. Gerçekte, düzeneğin kendisi de bir dizi alt düzenekten oluşur. İşte bu karmaşık belirleme-belirlenme alışverişi hem çok boyutlu, hem de çok düzlemlidir. Yine de, kar-

maşıklık düzeyi ne olursa olsun, eninde sonunda bu düzeneğin YDD yanı, dayandığı sınıfsal güç dengesi dolayısıyla, her zaman son sözü söyler. Ne var ki, bu son sözün somutta nasıl olacağını, YDD değil, belirlenen ülkenin kendi sınıfsal dengesi belirler.

Bu çok soyut sözleri birtakım örneklerle somutlaştırıp daha anlaşılır kılmak olanaklıdır. Belli bir ulusalüstü sermaye ortaklığının Türkiye'yle ilgilendiğini düşünelim. Bu ortaklığın olağan etki yollarından biri, kendine yerli bir ortak bulup uygun bir yatırım kotarmasıdır. Bunun için kendisine ucuz arazi verilmesini; ormanları, doğal ve tarihsel varlıkları koruma kurallarından bağışık tutulmasını; kazanç aşamasına gelinceye dek kendisine vergi indirimini uygulanmasını; vb. isteyebilir. Bunlar dış etkinin en hafif biçimleridir. Bir üst aşama, ulusalüstü sermayenin ilgilendiği alanda kimlerin karar gücüne sahip olacağını bu sermaye ortaklığı tarafından belirlenmesidir. Örneğin söz konusu alan için (YDD'nin pek sevdiği bir yöntemle) bağımsız bir kurul görevlendirilmişse, yabancı ortaklık kendi çıkarlarına sözcülük edecek kişilerin bu kurula girmesini sağlayabilir. Etkinin en ağır ve kalıcı biçimi ise, yabancı ortaklığın ilgilendiği etkinlik alanında, örneğin anayasa ve yasalar değiştirilerek yeni bir yapılanmanın ve kuralların benimsenmesidir. Başka bir deyişle, ülke egemenliğinin belli bir ulusalüstü sermaye gücünün isteği doğrultusunda kalıcı bir biçimde kısıtlanmasıdır.

Doğallayın (tabiatıyla), YDD'den kaynaklanan belirlemelerin, her zaman böyle açıkça tecimsel bir çıkar alanında ortaya çıkması beklenmemelidir. Küreselleşme tümcü bir yöneliş olduğundan, ilk bakışta dar tecimsel çıkarlarla ilgisiz görünen birçok alanda da yaşamsal önemde etkiler yaratır. Örneğin bizde, öğretim dilinin artan ölçüde İngilizce olması, yükseköğretimin gitgide paralı duruma gelmesi küreselleşmecî eğilimin ürünüdür. Aynı biçimde, ekin ürünlerinde sürekli olarak bireyciliğin desteklenmesi, devletin her zaman her türlü kötülüğün ana kaynağı olarak gösterilmesi, kamu çıkarını düşünmenin en iyi olasılıkla saflık, daha büyük bir olasılıkla gizli bir çıkarın örtüsü olarak sunulması gibi yaklaşımlar, hep küreselleşmecî dünya görüşünün parçalarıdır. İletişim araçlarının YDD'nin egemenliğine girmesinin bir sonucu olarak, bu tür yaklaşımlar yirmi dört saat boyunca dur durak bilmeyen bir yaymaca (propaganda) ile beyinlere aşılır. Bu alandaki örnekleri neredeyse sonsuza dek çoğaltmak olanaklıdır. Ör. Fukuyama, Huntington gibi toplumsal gelişimde sınıf ögesini örtbas etmek için ellerinden geleni yapan yazarların çağın en büyük siyaset bilimcileri gibi sunulması, usdışı inançların, tarikatçılığın, hurafeciliğin, falcılığın toplu iletişim araçlarıyla boyuna yaygınlaştırılmaya çalışılması, ünlülerin özel yaşa-

minin “magazinleştirilmesi”, zayıflamadan cinselliğe dek bütün dikkatlerin bireysel bedenler üzerinde yoğunlaştırılması, sporun her türlü usdışılığa yatkın bir tutku durumuna getirilmesi, dünyayı, insanı, evrimi, tarihsel gelişimi toptan kavrama çabalarının daha başından küçümsenmesi, gününü gün etmenin en yüksek bilgelik, bencilliğin en yüce hak olarak sunulması, vb. vb. Görüldüğü gibi, YDD’nin belirleyiciliği, dar geçimsel alanın çok ötesine taşan toptan bir koşullandırmadır.

Durum böyle olunca, YDD’nin tek ya da başlıca denebilecek bir etkilenenin bulunmaması daha kolay anlaşılır. Küreselleşmenin belirleyeceği, dört bir koldan devinen bir süreçtir. Sürecin nasıl sonuçlanacağı da, erektoplumun özelliklerine bağlıdır. Ancak açıktır ki, etkilenmek istenen toplumun temel kaldıraçlarına yaklaşıldıkça sonuç alma olasılığı çok artar. Her toplumda en güçlü örgüt devlettir. Devletin işleyiş kurallarını ise anayasa belirler. Bu anayasa sözde kalmıyorsa, toplumsal güç dengesini gerçekten yansıtıyorsa, toplumu en kalıcı biçimde etkilemenin yolu anayasal düzeni değiştirmektir.

YDD’nin Türk anayasacılığında özel beklentileri bulunmasının nedeni budur.

V. YDD’nin Anayasal İstemleri

Küreselleşmenin anayasacılık alanındaki gereksinimlerini belirleyebilmek için konuyu anayasanın üç ana bölümü çerçevesinde irdelemek kolaylık sağlayabilir. Bu bölümler, sırasıyla, devletin esas özellikleri, temel hak ve özgürlükler, devletin ana örgenleridir.

Devletin esas özellikleri konusunda küreselleşmenin ana sorunu ulus devlet ilkesiyedir. Bu ilkenin sorun yaratan iki yanı vardır. Biri dışilişkiler, öteki iç düzenle ilgilidir. Dışilişkilerde ulus devlet ilkesinin gereği olan tam bağımsızlık, YDD ile bağdaşmaz. Küreselleşme, yerleşebilmek ve derinleşebilmek için, devletin sınır bekçiliği etme ve kural koyma yeteneklerinin zayıflamasını gereksinir. İşte bu gereksinim ile tam bağımsızlık ilkesi kaçınılmaz olarak çelişir. O zaman, ulus egemenliğinin “kayıtsız koşulsuz” olacağını öngören anayasa düzenlemelerinin değiştirilmesi gerekir (Türkiye, örneğin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin yetkisini; kamu işgörüleri alanında arsulusal tahkim olanağını kabul etmekle bu yönde önemli adımlar atmıştır. Avrupa Birliği üyeliği için, öteki Birlik üyeleri gibi, çok daha önemli egemenlik kısıtlamaları kabul etmeye de hazırdır.). İç düzen yönünden ulus devletin küreselleşme ile çatışan özelliği ise, “yekparelik” anlayı-

şıdır. Küreselleşme, kendi düzenini tüm dünyaya yayabilmek için, belli bir coğrafyada tüm yetkileri ellerinde tutan devletler yerine, ana konularda karar yetkisine sahip bölgeler, kent yönetimleri, özerk topluluklar, eyaletler gibi siyasal yetkili yönetsel örgütlenmelerle iş görmeyi yeğler. İşte küreselleşmenin bu özelliği ile ulus devletin bölünmez birlik anlayışı çelişir. Onun içindir ki, örneğin Türkiye’de, küreselleşmeci yönelişler, bu katı birlik anlayışını sarsacak Kürtçülük, ılımlı İslamcılık gibi eğilimlere arka çıkarlar.

Temel hak ve özgürlükler anlamında YDD’nin istemleri çok yönlüdür. İşe önce Avrupa Birliği açısından bakarsak, bu kuruluşun Türkiye’de insan hakları ölçülerinin (standartlarının) yükseltilmesinde direktmesinin birinci gerekçesi, kendi üyesi yapmaya aday gördüğü bir ülkede kendi ortak değerlerinin yerleşmesini istemesidir. Kendini insan haklarıyla tanımlayan bir uygarlık anlayışının bu beklentisi düzeldir (normaldir). Ne var ki, konuya küreselleşmeci akımın tümü açısından bakarsak, insan hakları genel demeti içindeki vurguların çok değiştiğini görürüz. Bir kere, YDD için, insan haklarının ayrılmaz parçası olan toplumsal (sosyal devlete ilişkin) hakların pek bir önemi yoktur. Aksine, örneğin sendikal haklar ya da toplu güvenlik hakları söz konusu olduğunda, küreselleşmeciler, özellikle az gelişmiş ülkelerde çok geniş yürekli olabilmektedirler. Siyasal haklar konusunda da YDD’nin pek titizlenmediği ortadadır. Buna karşılık, bireysel hak ve özgürlükler, özellikle de geçimsel özgürlükler konusunda, herşeyin üstünde de iyelik (mülkiyet) hakkı söz konusu olduğunda, YDD ödünsüz bir tutum takınmaktadır. YDD’nin sınıfsal içeriği anımsanırsa, bu yaklaşım kolayca anlaşılır. YDD şovalyeleri, nereye giderlerse gitsinler, tüze (hukuk) devleti kuralları tarafından korunmayı, mallarının ve paralarının saltık (mutlak) bir güvenlik içinde bulunmasını, önlerindeki geçimsel olanakları serbestçe ve alabildiğine kullanabilmeyi en temel “insan hakkı” olarak görürler. YDD’nin temel hak ve özgürlükler alanında Türkiye’den beklediği anayasa değişiklikleri işte bu bağlamda değerlendirilmelidir. Türkiye’den istenenlerin bir yönü, insan haklarının korunma düzeyinin yükseltilmesine ilişkindir. Ölüm cezasının kaldırılması, düşünce ve örgütlenme özgürlüklerinin genişletilmesi, düzgün yargı hakkının eksiksiz sağlanması gibi istemler buna örnektir. Buna karşılık, yabancı özel borçların devlet güvencesine alınması, telekomünikasyonun özelleştirilmesi, kamu iş görülerinin yabancı sermayeye açılması, emekçiye devlet desteğinin son bulması gibi istemler, YDD’nin, temel hak ve özgürlükler örtüsü altına gizlenmiş sınıfsal çıkarlarının yansımalarıdır.

YDD’nin devletin ana örgütlenmesine ilişkin beklentileri de, yukarıdan

beri özetlenen genel yaklaşımıyla tutarlıdır. Bir kere YDD, saydam, hesap vermeye açık bir yönetim anlayışı savunmaktadır. Sermayeye keyfi karışımın önlenmesi, toplumsal olanakların kamu çıkarı bahanesiyle sömürülmesinin engellenmesi gibi gerekçelere dayanan bu istem, çağcıl (modern) tüze devleti anlayışıyla tam bir uyum içindedir. YDD'nin ikinci iste mi, öze ksizle ştir medir. Bu sistem, bir yönüyle, yönetimin yönetilenlere ola bildiğince yaklaşmasını gerekli gören çağcıl demokratik yönetim anlayışına uygundur. Ancak bir başka yönüyle, YDD'nin öze ks el devlet engelini ortadan kaldırma, kendine görece kolay söz geçirebileceğ i çok sayıda daha güçsüz muhataplar bulma dileğinin bir yansımasıdır. YDD'nin üçüncü iste mi ise, geçimsel karar alma süreçlerini siyasal partilerden olabildiğince uzakla ştırmaktır. Merkez bankaların kesenkes bağımsız olması gerektiğ i ilkesiyle başlayan bu eğ ilim, gitgide, geçimsel yaşamın bütün önemli alanlarını bağımsız "kurul"lara bırakma biçimini almaktadır. Böylece YDD, gerçekte siyasal olan geçimsel konuları yordamsal bir kisveye büründürüp kendi sınıfsal çıkarlarını gerçekle ştire bilmeyi ummaktadır. Bu yaklaşımın demokratik devlet ilkesi açısından her türlü ele ştiriye açık olduğ u ise ortadadır.

Özetle YDD'nin Türk anayasakoyucusundan beklentisi, daha bağımlı, daha parçalı, daha özerkçi, daha saydam, daha özgürlükçü bir devlet yapısıdır. Bu beklentilere ne ölçüde yanıt verilebileceğ i ise, elbette Türkiye'nin sınıfsal güç dengesine, siyasal ve ekinsel geleneklerine, yürürlükteki anayasa düzenine, ş u anda içinde bulunulan özel koşullara bağılıdır. Sonuç bölümünde, bu karşılıklı belirlenimin ne gibi olasılıklara yol açabileceğ i irdelenmeye çalışılacaktır.

Sonuç: Türkiye'de YDD

Türkiye ş u anda bıçak sırtındadır. Borçlarını katlayıp duran bunalımlar sarmalından çıkıp çıkamayacağı belli değildir. Türkiye'nin UPF yönergele rini sıkı sıkıya uygulaması sonucunda patlak veren Kasım 2000 ve Şubat 2001 çöküşleri Türkiye'yi UPF'ye daha da bağımlı kılmıştır. YDD'nin yakın gelecekte Türkiye'yi nasıl biçimlendireceğ i, önemli ölçüde bu bağımlılık ilişkisine bağılıdır. Türkiye'nin, borç dilimlerinin serbest bırakılması yaptırımına bağlanmış kısa aralıklı UPF yönergeleriyle yönetilmesi, olasılıklardan biridir. Ekim 2001'de gerçekleştirilen anayasa değ iş iklikleri bu olasılık çerçevesinde değ erlendirilmelidir. Değ iş iklik YDD'nin onay verebileceğ i en düşük demokratikleşme düzeyinde tutulmuştur (Buna karşılık, milletvekilleri kendilerine bol maaş ve ayrıcalıklı bir emeklilik

olanağı sağlamışlar, dokunulmazlık zırhlarının inceltilmesine de izin vermemişlerdir.).

İkinci bir oyanca (senaryo) ise, bunalım sarmalının dibe vurması, Türkiye'nin borç ödemelerini durdurma zorunda kalmasıdır. Böyle bir durumda olabilecekleri kestirmek çok daha güçtür. Çünkü, böyle bir olasılık gerçekleşirse, içte ve dışta birtakım eğilimler kendilerini çok daha serbest duyumsayacaklardır.

İçteki bir eğilim, bunalımı bahane edip her türlü demokratikleşmeyi, dışa açılmayı bir yana bırakarak ulusal ve kutsal değerlere sarılmayı savunacaktır. Yığınlara çok çekici gelebilecek bu eğilimin, çok kısa aralıklar dışında, üstünlük sağlaması güçtür. Türkiye'nin sınıfsal yapısı Batılı sermayeyle göbek bağının kesilmesine izin vermez. İkinci bir eğilim, bu kez sol adına, ulusal bağımsızlıkçı, kurtuluşçu bir yönelimle Batı'ya kafa tutarak çağcılılaşmayı savunmaktır. Yığınsal bir tabana oturabilirse, tıpkı Atatürk döneminde olduğu gibi, böyle bir yöneliş Türkiye'nin önünü açabilir. Ne var ki, bu ikinci yönelişin başarı olasılığı birincisinden de düşüktür. Hem egemen sınıflar buna izin vermez, hem de halkta bunu omuzlayacak bilinç düzeyi yoktur.

Dışta bir eğilim, bu fırsattan yararlanarak Türkiye'nin önüne Türkleri Batı'dan tümüyle dışlamak isteyenlerin istemlerini sürmektir: Kıbrıs'ın "işgaline" son verilmesi, Ermeni "soykırımının" tanınıp sonuçlarına katlanması, borçlar (katlanacak faizleriyle) ödeninceye dek yabancı ülkelerdeki tüm Türk varlıklarına el konulması, BM, NATO ve benzeri örgütler aracılığıyla Türkiye'nin özel bir denetim altına alınması, Kürt kökenli Türk yurttaşlarına ayrılmaya dek gidebilecek her türlü hakkın tanınması, ılımlı bir İslamcılığın önünün açılması, Hıristiyan yaymacasının serbest bırakılması, vb. vb. Bütün bunlar, YDD'nin egemen sınıflarının çıkarına aykırı düşmez. Ne var ki, bu yolun yeğlenmesi olasılığı da çok yüksek görünmemektedir. Çünkü bu gibi bir eğilimin, Türkiye'de Batı için çok tehlikeli olabilecek bir toptan silkinişi uyarması tehlikesi vardır. Küreselleşmiş sermayenin Türkiye'ye rahatça yerleşebilmek için bu kadarına gereksinimi yoktur. Bu tür şeyler, Türkiye'den ancak ciddi bir karşı çıkış gelmeyeceğine inanılırsa gerçekleştirilebilir (Yine de, bunların hiç olamayacağından çok emin olmamak gerekir. Örneğin Türkiye, Ocak 2001'de Fransız parlamentosunun Ermeni "soykırımını" tanıyan bir yasa çıkarmasını ve bütün uyarılara karşın Fransız yürütme gücünün de bunu desteklemesini pekala içine sindirebilmiştir.).

Borçları bir süre için ödeyememe durumuna düşülmesinde en olası çözüm, iki üç yıllık bir debelenmeden sonra, Türkiye'nin yine UPF denetiminde, bugünkünün birkaç katına ulaşmış bir borç yükü altında, yine az buçuk demokratikleşme sancısı içinde, ulusalüstü sermaye bölüklerinin istemlerine çok daha hızlı uyum sağlayan bir konuma gelmesidir.

Türkiye'nin kendi gücüyle bu kısır döngüyü kırabilmesi pek olanaklı görünmemektedir. Atatürk devrimi (hareketi) gibi tansıklar (mucizeler), tarihte sık sık görülmez. Kaldı ki, Türkiye'nin sınıfsal yapısı hiç de böyle bir beklentiye besleyecek nitelikte değildir. Egemen sınıfların, öteden beri, bağımsızlıkçı bir eğilimleri yoktur. Aksine, Türk burjuvazisi, devlet eliyle sera içinde geliştirilip palazlandığından beri, hep emperyalizmin kuyruğuna takılmıştır. Bugün için de bunların en büyük düşleri YDD'den pay koparmakla sınırlıdır. Sömürülen sınıflar ise, geleneksel olarak baş eğmeye alışkındır. Türkiye'de hak arama ekini (kültürü) çok zayıftır. Hak arama "ağlaşma" ya da "vur kır" biçiminde anlaşılmaktadır. Bu yöntemler ise, bugünkü küreselleşmenin tek seçeneği olan gerçekten insancıl, eşitlikçi bir küreselleşmeye gidecek yolu aralamaya yetmez. Görünen odur ki, Türkiye YDD'den, ancak bu düzen kendi anayurdunda yıkılırsa kurtulabilecektir.